

JON MIRANDE - ren ETSIPEN - GUTUNAK

Jose M.ª Satrustegi

Norberaren barneko lainoa, lanbroa ala ilundura, ez dira inolako betaurrekoz ikusi daitezkeen gertaerak; baina bakoi-tzak berekin daramatza eta berekin joango dira mundu honetatik ez badu gauak denbora baino lehen biziaren argi printza berpizten. Mirandek etsipenarekin izan zuen bere azken burruka, eta galdu.

Lagun arteko irekitasun haundirik ez zuenez, bakardadeko jokabide ulerkaitzean eman zituen urrats nagusiak. Ibil-tari agertu zitzaigun «Itxaropen-gutunetan» eta Euskal Herri-
rira ere egiten zituen bere joan-etorriak. Ezaguna zen, beraz, ure hartako euskaltzaleen artean; baina, uste dudanez, ez zuen askorekin benetazko adiskidantzarik egin. Bada hor nolabaiteko zer ezkuturen bat, edo bat baino gehiago behar bada, gizona bere mundu itxira egotzi zuena. Ez naiz ni, noski, idazle minduaren bizi hori argituko duena. Leihoak hertsirik dauzkan etxean, barneko argiz baizik ezin dira ikusi orratz galduak.

Gutuna, berez, pasadizo xume baten lekukoa da pertsonaren bizian; egoera konkreto bateko agerpena. Askotan ardura gehiegirik gabe edo norbaitekin ezin-bestean egindako zerbait. Ekintza sozial hutsa. Mugak muga direlarik, halere, eskutitza

gauza pertsonala da eta barneko eraginaren emaitza. Hor datza bere balio nagusia.

Tauer-ekin izandako harremanak, bestalde, bihozkorak dira esango nuke. Atzerritar euskaltzalearen babesa edo harre-
ra ona egoki zaio etxekoen artean somatzen duen hoztasuna sa-
latzeko. Atzerrikoa zen, azken finean, bera ere. Denborak esan-
go du zenbatetarainoko garrantzia duten agerpen hauek, hain
bakarti bizi nahi izan zuen idazlearen urratsak argitzeko or-
duan.

Miranderen izaera, berezko sena alegia, alde batera utzirik,
gutunetan badira kezka aipagarriak. Aita-amekin hirukote es-
tuan osotzen zuen familiak asko eragiten dio bizian. Gurasoen
eritasuna aipu du horrela gerta ohi delarik eta, zer esanik ez,
bataren ala bestearen galtzea. Diru arazoak zeharka bada ere
ageri dira idazki hauetan. Jatorri apalekoa dela aitortzen du,
dirua izan balu egin zitzakeen gauzak agertuz. Baina, euskal-
dunen zabarkeria salatzen du gogorrenik. Lehen urteetako he-
rrimin ernagarria ustuz joan zaio bere osasunaren gora-behere-
kin batera irtera gabeko leize beltzean murgildu arte. Idazla-
nak argitaratzeko zailtasunak, luzapen etsigarriak eta zalantzak
bere baitatik ateratzen zuten. Gogorra da egiten duen salaketa
eta bere mendekua inoiz gehiago euskaraz ez idazteko xedea
izan zen.

Baina idazle batentzat azkena da ez idaztea. Bere izpiri-
tuaren hesiak estutzen zituen horrela. Erdi-beharraren barneko
eragina da idazlearentzat bere eginkizuna betetzea, eta bultzada
hori bizi nahiaren emaitza pozgarri bihurtu ohi da izpirituaren
hari izkutueta. Hori galtzea altxorretik ihes egitea da beste
ondasunik ez duen gizonarentzat: bizitzen jarraitzeko bere az-
ken sostengua galtzea.

Ibinagabeitia aipatzen du behin eta berriz. Honen Amerike-
tara joateak hutsune bete-ezina sortu ziola esango nuke nik.
Eta, azkenekoz, «Igela» aldizkariaren aurrera ezin eramana
honela agertzen dio Prahako adiskideari: «Ene Herri... *para-
bola* IGELA-ren azken numeroa izan da; Peillen-ek eta nik diru
gehiegi galdu dugu aldizkari hortan, eta azken numero hau,

batez ere, nihauren sakelatik pagatu behar izan dut. Horren-
gatik IGELA zorigaitzekoa hil dugu...».

Tauer zenaren gutundegiko izkribuok argitaratzean bi hel-
buru nagusi ditut gogoan: ezagutzen ez genituen Miranderen
paperak agertzea, alde batetik, eta egilearen bizian ilunabarra-
ren eta gau beltzaren tarteko argi printzak ikerleei eskaintzea.

Dirudienez, iraganaren profetaren batzu agertzen hasi be-
rriak ditugu gure artean, Miranderen ikurrina aurkipen ez-eza-
guna bezala haizatu nahian. Orain arteko guzien izena iraindu
beharrik ez dago, norbaitek zerbait garrantzitsu esatekorik
duenean gauzak esateko. Ordua da euskaldunon asmo berriak
eta lana inoren aurka ez baino, zerbaiten alde egin behar direla
ikasten hasteko. Mirande aurkipen berria dutenek jakin behar
lukete lehenik, bizi zela plazaratutako idazle ospetsutzat zeu-
katela beste askok. Une hartako egunkari eta aldizkariak ira-
kurtzea aski da hori ikasteko. Aurkipenaren merezimendua
norbaitek eskuratzekotan, idazlea bera bizi zelarik aitortu eta
bere alde aurpegia atera zuenarena da.

Beste gauza bat oso desberdina da, gizamailan eta burubi-
deetan gerta ohi diren punduetan ez hain ados egotea. Bakoi-
tzak eskubide osoa du nahi duen eran bere bizia bideratzeko,
nun ez duen besterena gutxien eta laidosten.

Eskutitz hauek argitaratzean nere aurkipen bakarra gutu-
nak izan dira. Mirande aspaldi miresten nuen miresgarri den
neurrian, idazkera eder, kementsu eta esanguratsuagatik, batez
ere. Eta jarrai dezagun bakoitzak geure aldetik lan baikorrak
egiten. Denen beharra du euskarak eta gure herriak.

Parisen II:3:52.

Nire eskutitza igandean asi ta gaur dut amaitzen: anartean, eri izan naiz, iñoizko aginetako min lazgarri batekin. Atzo goizean orzlariak agina kendu dit, bainan min dut beti. Barka, arren, ez ba dizut aldi ontan luzaro idazten.

Igandean Andima izan zait ikustera. Zuri idatzi zizula esan dit. Parisko Euskaldun erbestetuak; emeki-emeki Amerikataratzen dira guztiak. Damugarri da Euskadi-rentzat, bere seme-alabak orrela ioaitea. Etorkizuna ez da, ez, disdiatsu guretzako: Franco ia onartua dute estatu andiek beren erri-biltzarretan; Frantzia-aldeko Euskaldunek, aldiz, aber-tzaletasunetik urrun daude beti!

*Nire euskal agurrik adiskidetsuenak arr itzazu.
Jon Mirande.*

Parisen, 1953:XI:9.

Adiskide maitea!

Zure idazkia bidali nion Etxaidetar Joni, eta onekin batean or dijoakizu aren erantzuna, erañegun artu dudana. «Purra purra» aren ipuin-liburua eskuratu orduko igorriko dizut.

Bestalde Srta. Isidora de Mocoroa'rentzako idazkia gaur bertan igortzen diot andere orri.

Osasun onean zaudelakotan nago. Ni ere ala nago, baita gure Parisko adiskideak ere, nik dakidana. Igaro dan astean, Andimarekin apaldu dut, emengo jatetxe batean.

Irizarren berririk ez dut aspalditxo ontan artu; Mari Cruz andereñoak idatzi zidan orain dala illabete t'erdi; sendi guztia ezinago ongi dago, ark ziostanetik.

Europa'ko Euskaldunen artean, gauzak ez dijoaz ain ondo; etsipena edo itxaropen-eza zabaltzenago ari da egunetik egunera. Eusko-abertzaletasunarenak egin duela ba dirudi, eta itxaropen-biderik iñundik ez dakusagu.

Euskal idazleak, batez ere, zearo etsita dagoz. Zenbaitso gera, gure kemen ta naimen guztia euskal berpizkundearen alde eman baigenduen: orain oartzen asiak gera gure aleginak gero ezertarako ez dirala, eta gure «erritar maiteak» gutaz ez dirala axoltzen. Kementsuenak edo dirutsuenak jarraituko dira, bear bada, euskal-idazkiak argitaratzen, bainan besteentzat, diru, ta dembora-galtze bat baidarik ez da ori. Laguntza pitin bat aurkitu izan ba gendu esan dalako «abertzaleen» gandik, pozik egingo genduen are sakrifizio geiago, gure izkuntzaren onerako... bainan politikero uts batzu dituzu aber-

tzaleotatik geienak, euskal-kulturaren alderako zaletasun izpirik gabeak. Ortzik madarika bitza alpertzar oik!

Barkatuko al didazu nire etsipen ta asarre-aldi ori, bainan biotza oso samindurik nago Euskotarren ezetzean: zio onak ere ba ditut ortarako.

Zuk, ordea, euskaltzale kartsu orrek, ene goraintzirik adiskidetsuenak ar itzazu.

Laster arte. Jon Mirande.

Idatz-ondo:

Nire eskuthitza postaratzeko eretian, zeurea hartu dut goizean.

Erran gabe doa nire poema bildumaren ale bat igorriko derautzudala irarri orduko. Ez dakit, ordea, zure atseginerako izanen diren poemok: askok «surrealista»-antza dadukate; eta, gainera, bizpa-hirur oso heterodoxo dirade. Bertzalde, laphurdiko aitzinako euskalkian birlanthu ditut.

Azken «Gernika» ez zait oraindik heldu. Nire «Euskaldungoaren etsaiak» ez zuen argitaratu nahi, eztabaida handia sorthuko bide duelakotz Euskaldun katolikoen artean. Bainan Fagoagak baietz zion, argitaratu behar zela. Ez dakit Euskadi'ren onerako ala kalterako izanen den asmo berri hoién argitaratzea. Bainan neure kalterako datekeala beldur naiz. Tira, ba... Euskaldun herrikoiek dioten bezala; geroak agertuko du nori iarraikiko zaizkion Euskadizale berriak.

Agur berriz ere.

Paris'tik, 15:III:54.

Adiskide maitea!

Zure eskutitza garaian eldu zitzaitan eta pozik irakurri nituen zure berriak.

Atsegin dut jakitea ongi jaso zenituela nik bidali-tako bi liburuak.

Ez dut ezagutzen Jauregi'tar Koldobika'ren ipui-liburua; ez da emen salgai, dakidanez.

Nik ere irakuri nuen Mark Legaz'en deia Herria-n. Legaz personalki ezagutu dut, orain dirala 5-6 urte eta gizon txit argia da, benetan. Aren lanak (Paroles d'un anarchiste basque, Soliloques d'un Ivrogne e.a.) gustatu zaizkit asko; bainan nire ustez, oso humanista ona da eta orrelako humanistak bearko ditugu, bai, Euskal abertzaleok igikun politiko bat eraikitzeko; berriz, ez dut uste ortara elduko dela inoiz ere. Alta premia genduke igikun politiko bat «euskal frantzesek» (bai eta bestaldeko Euskaldunek ere, lotan baitaude orain J. E. L. za-leak, democracia cristiana-ren amets urdinetan) gure izkera ta enda salbatu nai baditugu, kulturaren alde lan egitea ongi da... bainan Estatuaren laguntzarik gabe, alper lan izanen dira gure kulturarekiko aleginak. Len baino euskal-lan geiago argitzen dira, egia, bainan geiago eta gutiago dira euskaraitzegileak; geroago eta nâstekatzenago da, aldiz, euskal-enda, Gaskoin, Extremeño ta Andaluz beltzekin Euskal neskak ezkonduz.

Andima'ren eskutitz bat izan nuen, bidean zegoen oraindik igorri zidanean. Bainan engoitik eldua izanen da. Ikusiko dugu ea bizi berri bat ematen dion Euzko Gogoa'ri!

Ene goraintzirik minenak ar itzazu.

Zure adiskide. Jon Mirande.

Ona Irizar'tar Peli'ren zuzenbidea:
Edificio Chiquinquira
Miracielos a Hospital, N.º 69
Caracas. Venezuela.

Parisen, 1954:VIII:

Adiskide maitea!

Eskerrik asko zure azken eskutitza gatik; erantzun nai dizut geiegi luzatu gabe, Irlandara bainoa laster lanarteak an iragaiteko (igarotzeko): «beca» bat izan dut Eireko gobernuak emana, irlandara zârra istudiatzera joaiteko. Zorionez! ezen nire «affaires» gaizki dijoaz aldi ontan, eta lantokian eta bestetan, eta beca orrek asko lagunduko dit dirukontuan.

Andima-ren berriak jaso ditut aspaldi ez dala. Osasun onean dago eta ezer txarrik ez zaio gertatu Guatemalako matxinadetan: Obe orrela.

Ez, ez naiz Baiona-ratu, euskal-idazleen billeran izateko, Eusko-Ikaskuntzaren VIII grn Batzarraren karietarat. Ez dut ere idazlanik igorri Batzar ortarra. Geiago dena, ez dut ezer euskal-idazlanik ondu aspaldion. Zertarako?? Ba dira orain 7-8 urte, nire demborarik geiena euskal-kausari emaiten ari nartzaiola, bertze gazteak atsegin-billa ibilli oi diran adinean, atseginok utseginik baino tristeago da, ogibide on bat ez dudala bilatu, ots «carrière» bat egin ez dudala, euskarak eta Euskadiren auziak artu baitu nire indar ta alegin oro... Eta zer irabazi dut? Ezer ere; ongi da «quijote» izatea, besteak ere ala ba dira. Bainan ni bakarrik nago... Egia esan ba dira euskaldun batzu egiazko euskaltzale ta aber tzale diranak; bainan oriek dirudunak dira eta

ezer ez dute galtzen euskal-amets ortan bizi guztia emanik ere. Ni berriz, oso familia txirokoa naiz, ta gizartemai apalekoa... Damu andia dut euskeraren alde anbat neke artu dudalako abertzale profesionalei «kontzientza on» bat emateko soilki /ezen Alderdiko gizonetan fidatu bear balitz euskeraren alde zerbait egiteko, ez litzake euskerazko idazkuntza andirik izango!!

Bañan egiñak egin, ez du balio nigarretan ibiltzea joana gatik!

Nirea baño gogo-giro obeagoa opa dizut biotzbiotzez.

Zure adiskide leial beti. Jon Mirande.

NB. Nire zuzenbidea 106 bld. Davout, da; eta ez 108, zuk ipiñi zenuen bezala azken eskutitzean. Beranduxeago eldu zait orrengatik.

Parisen, Urriaren azkenean. 1954

Adiskide maitea,

Erantzuten dizut aspaldiko partez; barkatu arren ene luzamen ori.

Niretzako ez da gauza berririk: lan-arteak Irlandan igaro nituen aurten, «beca» bat izan bainuen Dublin'go Institute of Advanced Studies'aren gandik, ango «Summer School for Celtic Studies» eraiko. Dakikezun bezela, keltalaria naiz euskalaria izanaz kampa, eta gaiera asko ikasi dut, zârra eta berria, bai «uda-eskola» ortan bai aren ondotik laborari-etxe batean, Dûn Chaoín'en (Kerry'ko itxas-bazterrean).

Euskaldun batzu ikusi ditut Dublinen: Gallastegi'tarr Eli eta aren sendia; Espainiako guda ezker Irlandan bizi dira eta aurrek txit ondo ba dakite irlanderez. Bearbada ezagutzen dukezu jaun ori? «Jagi-Jagi» izendun taldekoa zala uste dut.

P. Oihamburu'ren «Ballets basques Etorki» ere ikusi ditut Dublinen; aste bat egon dira iri ortako antzoki batean beren ikusgarria aurkezten. Ongi abetalduak izan dira.

Andimaren berriak noizik bein jasotzen ditut; beti ere Guatemalan dago, Zaitegi'rekin, «Euzko-Gogoa» ateratzen ari.

Nere euskal-lanei doakionez, aitortu bear dizut ez dudala geiago ezer ere idazten. Zailtasun andiak gertatu zaizkit ene bizipidean eta ez dut idazteko asti ez gogo andirik, eta gainera abertzale (?) gutizgeienen ezaxolkeriaren aurrean, ez du balio nire dembora ta nire dirua gal ditzadan euskal-kulturaren alde lan eginaz areago. Ni baino estatu obeagoan izan zaitezteela opa dizut. Itxaropen daukat osasun onean zaudela, baita zure etxeoak ere.

Ene agurrik onenak ar itzazu, adiskide maite orrek. Jon Mirande.

Parisen, 1954-gneko Abenduaren 13-an.

Adiskide mina,

Esker mila zure azken gutuna gatik, bai eta atzo eldu zaitan zure Gabon-txartela gatik ere. Neuk ere zorionik onenak opa dizkizut Gabonerako ta Urte-Berrirako.

Naigabeturik irakurri dut ez zaudela egokiera onean bizipidearen aldetik, agian zure bulego berrian laket izango zara?

Orain dala amar bat egun «Euskararen Eguna» zuten Parisko euskaldunek. Ni ez naiz an izan, ez baine kian ba zenik ere iñork ez naualako gombidatu. Ulertu bear dezu nire samintasuna euskaltzaletasun ta abertzaletasunari buruz. Ba dira orain zazpi-zortzi urte nire kemenik geiena euskeraren kausari; zuk orain bezela, nik ere zailtasun andiak izan ditut ene lantokian, eta beste sailetan... Orain ongi dakust nire aleginak alper izan dirala: Euskaldunen artean dantzari edo politikero batek beti ere garrantzi geiago eukiko du kulturaren alde lanegin nai duenak baño. Ez du beraz balio alper lanean jarraitu dezadan; bakarrik ba nengo bestera litzake; bañan nire aita-ama zartuak lagundu bear ditut orain, eta zoritxarrez, familia oso txiroa gara...

Diozu «euskaldun abertzale geienak atzerrian bizi dirala ateka txarrean». Ez dakit, ba. Dana dala, Parisen, eta Frantzian bizi diren abertzale aipatu geienak ezagutzen ditut, eta segur izan zaite nire egokiera minarekin alda nezakela!

Fidantza pixka bat Euskaldunen baitan gelditu zaitano, guti edo asko lan egiten jarraitu dut. Orain, damu dut esatea fidantza galdu dudala. Diozu: nire indarra lenbizikoan euskarari eskeiñi bear dio-

dala, keltalaritzan ekiteko ordez. Naturalago litza-ke, bear bada; keltak ordea, Euskaldunek baño zentzu askoz geiago daukate kulturaren problemeneztat, eta balioago du aiekin lan egitea, ezen-ez ene erritarrekin. Delako «abertzaleak» eta «euskaltzaleak» oiuka daude beti gure arbasoen izkuntza paregabea salbatu bear dugula otsez; bañan zerbait eskatzen diezunean, naiz izparringi bat, naiz euskal liburuak argitarazteko, naiz kultura- edo jakintzabatasun bat antolatzeke, orduan ez dute lagundu nai, ez beren diruz ez eta beren lan-egiteaz ere. Ez dakit, nondik, eta nola, idealista batzuentzat edukiten diren atzerrian; nik beintzat, materialistarik osoenak arkitu ditut, orain arte, gutxiz-geienak.

Ona emen Gallastegi'tar Peli-ren zuzenbidea

2, St. Stephen's Green, Dublin, Éire

«Gero» ren ediziño berria jaso dut. Zoritxarrez, editoreek Axular-en idazkera aldatu nai izan dute, h-ak kenduz e.a. eta orrengatik, balio guti du euskaltzale jakintsuentzat.

Ontan amaituko dut ene eskutitz au. Barkatu, arren, ene itz samiñak, bañan ene etsipena ulertuko duzu noski.

Berriz ere, Gabon zoriontsu bat eta Urte berri on bat opa dizkizut, eta alaber zure sendiari ere. Jon Mirande.

Ene agorrik onenak ar dizazu, ediskide maite orrek. Jon Mirande.

Parisen, 1955.VIII.21.

Adiskide maitea,

Eskerrik asko zure eskutitza ta zure udateleku-
tik igorri didazun txartela gatik, eta barkatu ez ba
dizut lenago erantzun. Esan bear dizut nere ama eri
izan dela ta orrengatik ez nuen idazteko gogo an-
dirik.

Orain obetoxe dago bainan ala ere oraindik kex-
katuta nago aren osasuna dala-ta.

Ba diozu zure eskutitzean Euzko-Gogoan ene
idazlana Irlandako izkuntzari buruz irakurri dezu-
la; bainan ez det uste bukatuko dedanik ez eta bes-
te lanik egingo denanik euskeraz: orain nere ama
eri baitago ta bestalde nere aita ere zaartuta ta aul-
duta, bearko diet lagundu ta nere lanetik lekora,
beste «job» bat atzeman bearko det diru pixka bat
irabaztea gatik, esan nai baitu, ez dedala elertian
urririk lan egiteko astirik izango.

Gainera itxaropen ta konfidantza oro galdu det
Euskaldunen gan. Gezur andi bat baizik ez da aien
delako «abertzaletasuna» eta funtsean, azaluts be-
reko i batzu dira abertzaleok. Amar urte galdu ditut
aien alde lan eginaz, eta orain ez det geiago «Don
Quijote» izateko asmorik. Bear bada, laguntzale ta
jarraitzale zembait aurkitu ba nitu, engoitik ere
Don Quijote izango nintzan, ala ere, bainan ederki
utzi naute nere aberkide maiteek (?) eta ordaindu
gabe ez det aien alde ezer geiago egingo; zergatik
ba egin bear nuke, pilotari, lendakari, dantzari, kan-
tari, jaupari ta beste Euskaldun on guztiek ordain-
du gabe ez ba ba dute egiten?

Ez uste izan saminduegi naizelako dedala orre-
la pentsatzen ta makur nagoela nire aburuan Eus-

kaldunei buruz: orain dirala egun zenbait, Bilbaotik etorri da abertzale gazte bat, igesi, Francotarren aurka zerbait antolatu zuelako. Dirurik ez zuen; izan da Eusko-Ordezkaritzan: inork ez dio lagundu; idatzi dio emen bizi den «abertzale» andi, ospetsu bati, aren «adiskide» zalakoan: onek ez dio erantzun. Gero ene etxera etorri danean (nire zuzenbidea baitzeukan), irur egun jan gabe zeramazkian ta bere buruz beste egitera(ko)en dirurik eta lagunik gabe iri andi ontan; nire etxean ta Bretoin abertzale batenean ere, eman diogu jatera, ta Espainol (!) batek Espainiara itzultzeko dirua eman dio; nik bultzira lagundu baitiot, aldegitean esan dit bere burua Espainiako Gobernuari emango ziola ta barkatzen ba diote, falangista egingo zala. Zuzenean daogoela uste det.

Pentsatzen dedanean orrelako zital berekoi, diruzaleei nire konfidantza eman niela, eta aien alde lan egin dedala, saminez eta gorrotoz beterik nago. Ta ikusi dezakezu, era ortako ba dira abertzale omen diran euskaldunak, abertzale ez diranak nola-ko diran. Ain biotz-gabe ta koldar den erri batek ez du bizitzea merezi; zoritxar anditzat daukat Euskaldun jaio bainintzan.

Nere gogo-giro samina ulertuko dezulakotan, ene agurrik onenak igortzen dizkizut. J. Mirande.

Buenos Airesko «Ekin» argitaletxeak Tauer jaunaren gutun bildumatxo bat agertu zuen, eta bertan Miranderi idatzitako izkribu bat dakar. Eskutitzak euskaraz idaztera bultzatzeko lehiaketa irabazi zuen Pragako euskaltzaleak. Aipaturiko izkribua, azken eman dugun gutunari egindako erantzuna da, eta honela dio:

Praga'tik 1955gko. Urrillaren 17'ean.

Idazkilari naiz.

Idazki au 167' garrena da.

Mirande'tar Jon jaunari.

PARIS'en.

Nere adiskide maitea:

Dagonillaren 21'gko. zure idazkia garaiez artu nuen eta lenbizian eskatzen dizut niri barkatzeko luzaro ez dizudala erantzun. Ongi ulertzen dut zure naigabea euskotarren zabarkeria eta eskergabeke-ria ikusteaz. Aberriaren aldezko lana ez da aditze-rik arkitzen orain bizi diren gizonen artean ala ere zure alegiñak garrantzi aundikoak dira gure eus-keria maitea piztutzeko. Nere iritziz oraingo euskal-idazle ta olerkari gazteen artean lenengo lekua dau-kazu eta zure olerki eta itzlauzko lanak atsegiñez beterik irakurtzen ditut beti; zure idazkera bikaña eredia bezela artu bear dugu euskeraz idatzi ari ge-eran guziok.

Zure ama eri dagolako berriak asko atsekabetu nau; ala ere uste dut orain Jaungoikoaren laguntza-reakin obeto dela.

*Agorrillaren azkeneko egunean bukatu da Idaz-
kuntza' ren Norgeyagoketa. 160 idazki nere adizki-*

deei bialdu dizkiet. Adiskide berri batzuekin, elkar-idaztean sartu naiz. Ayen artean Rosario'n bizi den Urkia'tar Bitore izen duen andereño gazte bat da, an euskeraren irakaslea izanik eta Mexiko'n bizi den Villanueva'tar Karla. Bera erdeldun utsa sortzez izan arren, Bizkai'ko Enkartazionetan jaioa da, ta, erki artan ezda euskeraz itzegiten, euskera ikasi du eta orain Mexiko'ko Euzko-Deyan bere idazlanak agertzen dira. Ongi idazten du euskeraz.

Iruña'n ango Kaputxinoak ateratzen duten ZERUKO-ARGIA izeneko illerokoak, Agorrillako zenbakian nere euskerazko irakurgai bat dakar, eta «Vida Vasca» deritzaion aldizkariaren aurtengo zenbakian (aldizkari au urterokoa da) nere beste idazlan bat arkitzen da. Auxe erderazkoa da, bañan Euskalerrinari ta euskerari buruz.

Buenos Aires'ko Euzko-Deya'n irakurtzen dut Tokio'ko Ikastetxe Nagosian euskal-ikasgu (chaire) bat eraiki zutela, irakaslea da Labarthe Laurent Aita, Baxe-Nabarra'ko Ibarra'tik sortua. Pozik nai nuke ango euskaltzaleekin elkaridazten sartu. Zuzenbidea ba-dakizu, otoi, niri elarazi.

Onaindia'tar Jakoba Aitak bialdu dit bere lan berria. «Milla Euskal-Olerki-Eder» izenekoa. Ederederra da olerki bilduma au eta erakusten digu bai aberatsa dela euskal-olertia. Zure olerki batzuek ere bertan arkitzen dira. Guatemala'tik idazki bat izan dut Zaitegi'tar jaunarengandik. Beste berri askoren artean idazten dit Europa'ra ibildaldi bat egiten nai duela. Berrikitan liburu berri bat «Bidalien Egiñak» izenekoa, argitaratu du. Ezdut orain-arte liburu au ikusi, bañan egilleari esker ijeki bat artuko dut.

Oraingoz ez dut beste berririk eta idazki au bukatzean eskatzen dizut Euskalerrriaren izenean zure euskerarenganako lana ez uzteko. Norbert Tauer.

Parisen, 1955:XII:8.

Adiskide maitea,

Esker mila zure azkenengo eskutitza gatik eta barkatu, otoi, lenago ez ba dizut erantzun.

Eskerdun natzaizu nire euskal-lanari buruz diostazunaz bañan, zoritxarrez, ez dut geiago den itxaropen txikiena ere euskararen auzian. Euskera iltzera doa, eta ezerk ezin gaizkatu dezake nire ustez. Asieran, uste nuen abertzaletasunak gaizkatuko zuela, azken 10-12 urte ontan, abertzaleak urbildik ezagutu ditut, eta ikusi dut ez dirala egiazko euskal-izkuntzazale ta endazale, politikero batzuk baizik. Ez dago, euskal literaturarik, ez dago euskal-kulturarik, ez dago euskal-aberririk: orra eldu naizen konklusinoak. Sinetsi zazu egia orren ezagutzea txit mingarri izan zaitala, batez ere ainbeste denboran nire bizia oso amets uts baten gatik igatu detalako.

Orain ogei ta amaika urte ditut, egiazko langintzarik gabe nago; gurasoak zârtuak ditut, ama gaizki eri; nire osasuna ere ez da txit ona aldi ontan (Españarrek diotenaz «al perro flaco todas las pulgas...») eta bakarrik nago; ez det nire euskal «anai»-en gandik laguntza materialik (ori ez nien eskatzen) ez eta moralik batere aurkitu. Ulertuko dezu, arren, ez detala aurkeri oietan jarraitzeko asmorik...

Emengo Euskaldunen berririk ezin eman nieza-kezu, ez ditut ikusten eta. Aspaldi ontan Andimaren eta Irizarren berririk gabe ere nago. Bestalde, ez dakit zein den Labarthe-ren zuzenbidea Tokion. Neronek ez dakit bera nor den, bañan, nire ustez, alde ontako euskal apaiz bat ezagutzen ba dezu (Aita Lafitte, edo Charritton), ark eman âl izango dizu. Eta bestela, ez det entzun euskal libururik agertu berri denik. Ba dakit 100 euskal-olerkiak argitaratu izan zirala eta nire poemarik ere zakarrela esan izan zait (niri baimenik galdegin gabe egileak argitaraturik; bainan ez dit ijekirik igorri) bañan liburu ori ez dut erosi, ez eta irakurri.

Nire agurrik oberenak ar itzazu adiskide maite orrek, eta beste bein arteo. Jon Mirande.

Parisen, 1956:5:23.

Adiskide maitea,

Barkatu arren ez ba dizut lenago erantzun: oso alper egin naiz eskutitz idazteko ta gainera gaixorik egon naiz azkenengo illa onetan «gripa» izan dut-eta.

Emen ez dago deus berririk, garrantziko litzakenik. Orain dala illabete edo, euskal antzerki bat ikusi nuen Larre apaiz jaunak gidatzen duen Paris-ko kristau eusko gaztediak emanik; bainan ez zuen dalako antzerkiak gauza andirik balio ez gaiari ez antzeari buruz. Andik bi astetara zuberootar «maskaradak» ere ikusi al izan genituen Paris-ko frontoian; atseginekin ikusi ere, nire erriko jolasa dirata «maskaradok».

Aspaldi onetan ez dut Andimaren idazkirik jaso; ba dakit Venezuelan dagoela ara eldu bezain laster idatzi zidalako; ango Euskaldunen zabarkeriaz gogait eginik zagoela zioetan. Ba dakusazu beraz ez naizela bakarra euskaltzaleetan artean bere erriaz etsiturik dena...

Asko min dut Euskalerrriari buruz nituen itxaropenak utzi bear izanik baina naiago dut euskaldun-
goa nolako eta zein eineko dan egiaz ikusi, Euzkadi kontzeptu lañotsuak sorrerazi zizkidan amets zoroe-
tan iraun baino. Barkatu otoi zure uste ta asmo batzuen aurka mintzo ba naiz, baina ez dut geiago sinisten «Euzkadi gure aberria» danik. Giputz eta Bizkaitarrena bai, bear bada, ez Laburditar, Nafar-
ta Zuberootarrena. «Zazpiak bat» itz-burua egiakontra-
trako da, zazpi euskalerrriak ez bait dira sekula bat izan, non ez bada aldi labur batentzat Nafarroako erregeen gerizan, bortxaz. Eta orduan ere, ain euskaldun on omen diran Giputz eta Bizkaitarrak Gaz-

telaren aldea artu zuten euskal-erreinuaren aurka. Ori da gure edestia, ez sabinzaleen asmakeriak: Euzkadi, aberri e.a. itz artifizialak dira eta adierazi nai dituzten gauzak ere artifizial dira.

Ez uste izan otoi atsegin dudala ikonoklasta-lan ontan; ez, oso atsegabeturik nago aitzitik, amar urtez alatu ditudan asmoak eta aburuak aldera utzi bearrez; bestalde, zeinbat adiskide on egin ditut abertzaleen artean, ala nola Andima, Etxaide, Luis Mitxelena, nik bezainbat euskara maite dutenak, edo geiago ta obeki ere bear bada. Baina, oro ar, sendi nuen beti, ta orain garbi ikusten dut, abertzaleok ez ditudala ez aberkide. Barkatu ain luzaro mintzitzen ba natzaizu auzi ta kezka personal oietaz: zu Atzerriko euskaltzale izaki, nai dut ulertu dezazun Euskalerriko baten egoera Euzkadiri buruz.

Ni etorkiz eso errikoi naiz nire osaba guztiok, dakidanaz, Zuberoako lurgin izan bait ziran; ala dira oraindik ere nire askazirik geienak. Nire guraso ta askaziok, baita nire errian ezagutzen ditudanak oro, beti mendiz bestaldeko «anaiek» eraturako abertzaletasunaren etsai aurkitu ditut, eta penatua nengoan orregatik; ezin ulertu nezakean nola Euskaldun bat abertzaletasunaren aurkako izan ditekanean. Orain ulertuten ditut. Beren errikoi zentzuaz soilki Ziberoatar umil oiek guztiok ba zekusaten nik onartu nai ez nuen egia: Euzkadi ta Euskalerrria gauza bi dirala, bai eta Frantziaren menpeko Euskaldunak eta Espainaren menpekoak ez dirala berdinak, baizik bi erritako, bi kulturako, bi ethniatako dirala eretz geienetan.

Euzkadizale izateak au esan nai du: Espainitar erkalaren alde izatea Francotarren aurka. Euskalmintzoaren ta endaren auziak ez du ainbat garrantzi aien begietan, ta egiaz, abertzale asko aurkitzen dira euskerarik ez dakitenak ala nola Lendakari jau-

na bera (pixka bat ba dakian arren, ez darabil urrundik ere bere erri-mintzaera ba litz legez) eta odolez Euskaldun ez direnak. Francoren jaur-laritzak euskera persegitu duela nai dut, eskoletan ez irakatsiz, izparringi, radio, ikusgarrietan ez usatzera utziz; ala ala egin dute Euskaldunek berek lenagoko demboran askatasuna zutenean; ala ala egiten du beti Frantziako erkalak eta ala ere abertzaleok Frantzes Errepublikaren adiskide minenak dira. JELtzaleek gorago jartzen dute demokrazia ezen-ez euskaldungoa. Zuzenbide bat dute ortarako ta ez diet jokaera ori eragotziko. Baina, mendiz unaindiko Euskaldunok ez gara ain erkalzale; gure artean ba dira asko demokrat ez direnak (ni beintzat ala ez naiz) eta naiz abertzalekin lankidetzera gertu ginen, aien aburuko ez izan arren erriketako auzietan, uste genuelako euskara zinez maite zutela ta euskaldungoa toki guztietan salbatu nai zutela. Orain, urte oien guztien ondoan, euskera ta euskaldungoa Gipuzkoan gaizkatu nai omen dutela, baina Zuberoan, Laburdin, Peko Nafarroan zer gertatzen zaienaz ere ez dirala axoltzen ikusirik, abertzaletasun mota ori uztera gertu gara... Azkenean, ez gara gu Giputz!

Barkatu otoi nire azalpen luzeegi oik: eman dizkizut jakin dezazun zer nai ere egingo dudan geroan, ez dudala euskera ukatzen, baizik euskeraren auziarekin batean zenbaitek nâsi dituzten politikakeriazko auziak gogait eginik nagoela.

Ar itzazu, adiskide maite orrek, nire goraintzirik onenak. Jon Mirande.

Parisen 1958.V.23.

Adiskide maitea,

Eskerrik asko ene Amaren eriotza dala-ta, agertu nai izan didazun zure dolumina gatik. Barkatu ez ba dizut lenago idatzi baña, zure eskutitza artu dudan egunetan, ene Aita ere gaxotu da zinez. Gaxotegi batera ereman erazi bear izan dut eta ebakunde bat egingo diote an.

Barkatu beraz ez ba dizut luzaroago idazten; uler dezakezun bezala, ez det egun auetan idazteko gogo ez asti andirik. Bakarrik bizi naiz, aitarekin, eta orain lanez beterik nago, ez baitakit areago burutik nora eman. Esan gabe dioa euskal lanak laster utzi bear izan ditudala, ta ez dakit noiz berriz ekin alko diedan.

Barkatu ez ba dizut beraz besterik idazten aldi ontako.

Ar itzazu, adiskide maiteak, ene euskal goraintzirik onenak. J. Mirande.

Parisen, 1963.12.17.

Adiskide maitea,

Eskerrik asko zure eskutitza gatik, atzo eldu zaidana. Nik ere goraintzirik onenak bidaltzen dizkizut Eguberri eta Urte Berriaren karietara.

Bai, zure liburuxkoa jaso nuen, bai eta, gogoratzten naizenaz, berela idatzi nizun eskerrak emateko. Ez dakit ene eskutitza iritxi zitzaizun?

IGELA il da: gure erritarrek gaizki baino gaizkiago artu zuten, eta asko iraindu gaituztelako Peillen eta ni gure aldizkari ori zela kausa, azkenekotz erabaki degu amaia emango geniola. Bainan Peilleni esango diot azkenengo numeroak zuri bidaltzeko (laugarren bat izan baita).

Ez bakarrik IGELA, bainan edozein euskal- eta euskotar ekintza uzten dut ere... EGANen irakurri dezun ipuitxoia ene azkenegoa izango bide da; ez nintzan gogoratzen aldizkari orretara lenago bidali nuela, argitaratzekotz; bestela Mitxelenari esango nion ez arren publikatzeko.

Idazlan askotxo ba ditut oraindik, argitaratu gabeak; uste dut bein surtara botatuko ditudala... Bizpairur urtez ezer idatzi gabe egon gogo dut. Gerroago, oraindik bizi ba naiz beintzat! bearbada beste izkuntza batean berriz asiko naiz idazten; zerbait esateko baldin ba dut beintzat.

Ba da aspaldi ez dedala «euskotarren» berririk; ez nekien ere Urrestarazu Baionan bizi zala orain; zuk didazu jakin erazi.

Ar itzazu, adiskide maite orrek, ene agurrik amoltsuenak, eta, berriz ere diotsut, Gabon alai eta Urte-Berri zoriontsu opa dizut. Jon Mirande.

1964.

Adiskide maitea,

Eskerrik hanitz bihotz-bihotzetik zure kartaren gatik. Nik ere Eguberri alegera bat eta Urthats On bat desiratzen dautzuet, zuhauri eta zure etxenkoei.

Ene «Herri... parabola» IGELA ren azken numeroa izan da; Peillen-ek eta nik diru gehiegi galdu dugu aldizkari hortan, eta azken numero hau, batez ere, nihauren sakelatik pagatu behar izan dut. Horrengatik IGELA zorigaitzekoa hil dugu.

Ene goraintzirik hoberenak.

Zure adiskide. Jean Mirande.

1965.

Adiskide maitea,

Eskerrik asko zure karta gatik. Nik ere Gabon alai ta Urte berri zoriontsu bat opa dizut, bai eta zure etxekoei ere. Zorionak, beti ere euskaltzale dirauzulako. Nik ez dut geiago euskal lanik egiten, zio askoren gatik. Dana dala, uste dut euskera galtzen ari dala!

Azken 10 urte auetan izugarriko atzerakada artu du, Frantzian beintzat (eta alaber Bretoinak, oc-izkuntzat e.a.) Tamalgarri da, bañan ez da nire obena...

Berriz ere osasuna, ondasuna, zoriontasuna opa dizkizut 1966 gn. urtearen karietara.

Zure. Jean Mirande.

1971.

Adiskide maitea,

Eskerrik asko zure eskutitza gutik; nik ere Gabon onak eta Urte berri zoriontsua opa dizkizut.

Oso gaixorik egon naiz azkenengo illa onetan; orrengatik ez nion iñori izkiriatzen; orain ere gaixorik nago, ta bearko dut atsedean artzera joan, egun auietan, illabete batentzat gutxienez.

Koronbierarekiko artikulua euskeraz idatzi du-dan azkenengoa izango da noski. Poztutzen naiz atsegin egin baitizut. Bañan Euskalerriarekin, ta euskaltzaleekilan aserik nago; ez dute batere jendetasunik; 15 urte alperretan galdu dizkizut aientzat lan egiñaz. Orain akabo da: ez dut batere «euskaltasunean» siñistutzen geiago. Alazere, zerbaiten bearrean bazaude, euskera ikasteari dagona, otoi esaidazu.

Zure Parisko adiskidea. Jon Mirande.

Honela amaitzen dut Mirandek N. Tauer jaunari idatzitako eskutitzen bigarren bilduma. Pragatik neuk ekarritako izkribu eta liburu guzien gordailua Bilboko «Azkue» Bibliotekan aurkitzen da. Orain beste gutun sorta batean emango ditugu idazle honen azken berriak.